

Иван Ланджев: *Не искам да подвеждам читателите си, а да ги въвличам в своите работи*

Иван Ланджев (1986 г.) е автор на стихосбирките „По вина на Боби Фишер“ (2010) и „Ние според мансардата“ (2014). Освен поезия пише също така и разкази и есета и е преводач от и на английски език.

Николай Узунов: Бих искал да започна питанята си още с избора на заглавие на последната ви стихосбирка – „Ние според мансардата“ (изд. Жанет 45, 2014 г.). В каква степен пространствата са важни за поета? И какви са предимствата на мансардата, пред панеления апартамент, например? С други думи: какви бяха вдъхновенията ви около създаването на стиховете?

Иван Ланджев: Пространствата са не само важни, а фундаментални. Човекът е в сложни отношения с тях, не винаги приятелски. Между теб и мястото, в което си положен, често има антагонизъм, понякога помирение, по-рядко покой, много често някаква влюбеност... Но в последна сметка пространството и времето задължително те побеждават. Това не е лоша новина, защото процесът на твоята загуба е интересен и много ценен – това май е животът всъщност.

И ако беше спорт, поезията щеше да е индивидуален, контактен спорт – първо, защото си съвсем сам (и така е най-добре), второ, защото гледаш света (противника), движенията му, вибрациите, и реагираш на тях. Той ти изскача с нещо, ти предлагаш някакво противодействие, реакция – стихотворение.

Мансардата е удобна наблюдателна кула: надолу има много за гледане. Нагоре е Бог (ако тази дума ви смущава, измислете друга, но нагоре все пак има велика тайна). Също така, прекрасно място да бъдеш самодостатъчен е. „Ние“ не издържа много дълго като „ние“ на такова място, мансардата не го предполага. За сметка на това в нея пък всичко се помни много дълго.

В Чеховия разказ „Къщата с мансарда“ художникът накрая ни уверява, че вече е взел да забравя станалото, но се вижда, че не е успял съвсем, нали? Надява се и него да не са го забравили. Затова завършва с въпрос. Забравил човек не пита.

Н. У.: Стихосбирката е изцяло концептуална – от избора на цитатите между трите части, до цитата от Кавафис в началото, и последното стихотворение „*** Нека не го отричаме“. Нарочно търсен ли бе този ефект като внушение? Защо?

И. Л.: Нарочно, разбира се. Вижте: идеята за нещо, хрумката, идва случайно. Ненадейно, неизвестно как – тя сполетява човека. Няма как да се получи *нарочно да ти хрумне нещо*, независимо от напъна – това би довело по-скоро до физически дискомфорт. Но той не бива да се бърка с идея, както често става. От друга страна, структурата е винаги нарочна, целенасочена. Не може строежът на нещото, направата му, да бъдат случайни. Ако са, то значи нищо не си направил и толкова.

В този смисъл няма случайни неща в подредбата на тази книга, в препратките, епиграфите, цитатите (скрити, явни, или пък измислени, мистификации). Всичко това е там с причина. Понякога причината изисква малко повече от читателя, но това не значи, че е усложнена поради прищявка. Не искам да подвеждам читателите си, а да ги въвличам в своите работи. Не съм злонамерен към тях.

За причините, заложените значения и тъй нататък може да се говори дълго. Някои ги улавят, други не, трети откриват такива, каквито няма. Четвърти, те са по-интересни, откриват значения, за които аз не съм се сетил, но очевидно ги има в текста. Пети са злонамерени и дребнави, отричат какъвто и да е замисъл или майсторство, заяждат се самоцелно и дрънкат *ad hominem* с пяна на уста. Към тях – полека, авторът не е винаги и задължително безпросветен идиот. Често пъти разпеняваният, нескопосан опит да докажеш нечие незнание, кара твоето собствено да лъсне. Но все едно – всички прочити са повече или по-малко естествени, в реда на нещата са.

Изобщо, една книга е структурирано, хомогенно цяло. И всякакви постмодерни жестове и хватки, самоналожени ограничения, дори демонстративният отказ от структура – всичко това пак е форма на структура и строеж.

Н. У.: В някои от по-ранните ви стихотворения, като „Анахронизъм“ и „Монумент“, е засегнат проблемът за отношението към действителността от преди 1989 г. Към какви теми следва да бъде ориентирана поезията – изцяло субективни или към такива, отнасящи се към настоящата ни действителност?

Човек е ситуиран в настоящата си действителност, няма как да избяга съвсем от нея. Аз често правя опити да остана за по-дълго в XIX век заради руската класическа литература, но не се получава. А и това време, днешното, ми е много интересно всъщност. Стават важни работи.

Иначе, все едно каква е темата, ако стихотворението е хубаво. На мен ми е безразлично. Разбира се, определени неща ме вълнуват повече от други и пиша

за тях. Но като читател просто харесваш добрата поезия. Не е нужно да е свързана с тема, която те интересува пряко, точно днес. Ако е написано добре, ще те заинтересува. Хубавото стихотворение прави личните мисли на автора да стават и твои.

Н. У.: Завършил сте бакалавър по философия. Кое е общото според вас между езика на философията и този на поезията? Явява ли се поетът *пастир на битието*, както пише Хайдегер в съчиненията си след 1950 г.?

И. Л.: Ще ме поправите ако греша, но доколкото си спомням, това беше от „Писмо за хуманизма“ (малко преди петдесетте) и там се казва, че човекът (не поетът) е „пастир на битието“. А поетът, подобно на мислителя, философа, е пазач на този „дом на битието“ – езикът. Та, ние обитаваме един дом. Философията и поезията са близки, разбира се – и двете са педантични по отношение на верните думи. Да не забравяме, че Парменид е написал поема.

Н. У.: Възприемате ли се като автор, създаващ поезия с екзистенциални мотиви (безсмислието, смъртта, навика)?

И. Л.: Първо, да направя уговорката, че въпрос за безсмислието като такъв според мен не съществува – това е въпросът за смисъла, но поставен максимално болезнено и остро. Срещаният безсмислие и абсурд всъщност е изключително чувствителен спрямо смисъла. Приемам, че съм такъв.

Нека не навлизаме във философска дискусия относно *existentia* и *essentia*, съществуване и същност и кое предхожда другото. Да приемем, че тези мотиви са такива – екзистенциални, както ги наричат.

Дори когато се правим, че говорим за нещо друго в стихотворението, ние пак говорим за тези неща – смисъл, смърт, време, любов, Бог. На мен те са ми важни и тогава нека бъда такъв автор, нямам против.

Нещо повече. Мисля, че и най-големите глупости, които четем – блудкаво стихотворение, тъп, но протяжен роман, претенциозна, но повърхностна критическа статия, посредствено есе и т.н. – в тях (макар и да не са главното), също присъстват тези мотиви. Хората ги е страх, че трудно се постига смисъл и че ще умрат. Прави са и за двете. Искат да имат значение, да не изчезнат безследно, и се чудят как да го постигнат. Всички мислим за това.

Н. У.: В този ред на мисли – езикът ли разговаря с Поета, който трябва само да го слуша (да се вслушва в него) или Поетът е водещият субект в процеса на създаване? В доминиращо отношение ли се намират Поетът и Езикът или са просто добри партньори?

И. Л.: Езикът е благосклонен към някои, към други – не. Вторите са още по-упорити и продуктивни и в това несъответствие е трагедията им. А също и големият смях.

Н. У.: В какво се състои най-голямата трудност, когато емоции и преживявания трябва да бъдат описвани чрез езикови средства? В каква степен Поетът е способен да изгражда нов език и да променя установените му норми?

И. Л.: Не зная за най-голямата трудност, но поне на мен езиковите средства са ми по-интересни от останалите. Имайте предвид, че ви го казва човек, който обича изкуството въобще и е много благодарен за възможността да му се възхищава. И все пак – това с езика е по-различно. Има нещо особено и странно в литературата, в сравнение с това да рисуваш, да свириш, да снимаш, да играеш. Защо го казвам, при положение, че обожавам музиката, обичам графиката, живописата, киното, театъра и т.н.? С литературата ангажираш сетивата на човек за нещо, което *изобщо го няма там*. Не е като да слушаш песен, да гледаш картина – това, което визуализираш, цялостно възприемаш, не е пред теб, него *въобще го няма*. И все пак го има – ти го чуваш, виждаш и т.н. И няма никакви ограничения в мащаба! Тоест, литературата, начинът по който тя твори реалност, е най-близкото нещо до магия, което притежаваме. Аз съвсем не вярвам в магии и всякакви такива, ню ейдж изстъпления и мистики, езотерични залитания, мисля ги направо за простацини. Но литературата има необяснима ценност, така е.

А поезията е таванът на езика, убеден съм. И добрият поет наистина може и има позволенията да прави повече неща с езика.

Н. У.: „Ние според мансардата“ описва по интимен и личен начин човешки преживявания (в случая визирам „Недоразумението“ и „Вторият лъч“), в които обаче езикът не е сантиментален. Емоциите или рационалността трябва да бъдат определящи при създаването на поезия?

И. Л.: Винаги съм гледал на това противопоставяне с подозрение. Все едно разумът е нещо скучно и неприятно – та в него са най-интересните тайни на този свят! Разумът участва във всеки творчески акт. И двете са заедно в поезията – и той, и емоциите.

Н. У.: В много от стиховете ви по някакъв начин присъства образът на Смъртта („Въпроси към Иван Илич“ и „Мисли през сушав сезон“, например), а в други се усеща безсмислието от делника, в което пребиваваме. Какво може да подтикне един човек към писане – страхът от смъртта, отвращението от баналността на делника или...?

И. Л.: Всичко това ме вълнува, да. Ще отговоря така: всички тия причини плюс още много. Любовта към литературата също – при мен е сред водещите. Защото това, че те е страх, че ще умреш и се хвърляш към изкуството в опит да си спечелиш повече време и трайност – да, това е вярно, но то се случва по-дълбоко в теб. На повърхността ти „просто“ обичаш литературата, запленил си от нея и решаващ, че искаш „и ти така“.

При други хора има други мотиви – първо да си успешен, да си известен, харесван и т.н. Всичко това е чудесно, всеки го иска. Само че то е вторично. Ако това те води, а всъщност не обичаш книгите, защо се хващаш точно с писане? Защо не с друго? Такива хора не биха могли да ви отговорят.

Н. У.: В „Пресечки“ е цитиран част от куплета на *Chelsea Hotel No.2* от Ленард Коен, а „На закуска“ носи пояснение в скоби (*Scherzo No.2*). В какво отношение се намират музиката и поезията (извън общите разбирания за това, че езикът в поезията трябва да следва определен ритъм, независимо дали се пише в хекзаметър или свободен стих)?

И. Л.: Аз съм меломан и като цяло музикален човек, ритмичен. Музиката ми влияе много, това си личи и в писането. Обичам да си играя с формата, понякога да изглежда уж „консервативно“ (и аз се чудя за кого е такава), да е в строга стъпка, а после да се „чупи“. В книгата има доста стихотворения в рими, има и на другия полюс – свободен стих до степен, в която един музикално спънат човек няма да разпознае асонансите, алитерациите, мелодията, вътрешният ритъм, който не неизбежно присъства в наредената реч. На такъв човек не може да му се помогне, уви.

Не се присъединявам към „актуалната догма“ на свободния стих: че е задължително да се пише така и всичко друго е остаряло. Ако е задължително, за какъв свободен стих говорим тогава? Мисля че тази мода до голяма степен се поддържа и от страх: че например не можеш да боравиш с римите добре, затова е по-лесно да ги отречеш. Аз не споделям този страх, напротив, интересно ми е. Искам да ползвам всичко, което езикът предлага.

И мисля, че е невъзможно да извадиш музиката от поезията. Освен ако ти самият не си неритмично дърво.

Н. У.: Кои ще се увеличават в бъдеще – хората, четящи поезия или онези, които пишат такава?

И. Л.: Нямам представа. Ако ме питате за някакви видими тенденции... знам ли. Това всъщност е косвено питане за стойността. Знаете ли, разговорът за стойността е безспорно важен и нужен. Но в същото време... самите караници за стойност в настоящето са лишени от особена стойност. Те са нужни, да, но все пак са повече жужене, отколкото нещо наистина меродавно – те не могат действително да определят нищо. Имам предвид, че тъпото в изкуството си ерозира самó, особено като почне да го блъска времето. Така че всичко е наред. Нека си пише всеки, който иска. И всеки да чете каквото иска. След време всичко си идва на мястото.